

ЗА ПРОИЗХОДА НА ГЛАГОЛИЦАТА И НЕЙНАТА ЕЗОТЕРИКА

ВЕНЦИСЛАВ ЦОНЕВ

Повече от два века вече специалистите, предимно езиковеди, изследват същността на тази славянска азбука, като една от основните им задачи беше те да обяснят мотивацията за особената графична форма на буквите в нея и възможното решение за трудния въпрос за единството, свързано със взаимодействието между форма и съдържание на графичния модел. Но тези изследвания имаха едностранчив характер, защото не разкриха същността на творческия процес, довел до формирането на цялостната лингвистична конструкция. Настоящата статия си поставя следните задачи от комплексен тип:

1. Изследване на отделните корени на буквената система в историко-философски аспект, като предпоставка за лингвистичен анализ.
2. Изясняване на връзката между графично начертание и наименование на буквите.
3. Формулиране на хипотеза за крайната дата при създаването на азбуката от славянските просветители.

Първият въпрос е разглеждан от редица слависти-филолози и историци, традицията започва още от IX в. с творчеството на Черноризец Храбър.¹ Обикновено изследователите свързват работата си с изясняването на въпроса за чуждите влияния върху глаголицата и преди всичко с възможните заемки от гръцкото минускулно писмо. Тези, които застъпват тезата за самостоятелния характер на глаголическата система, също не навлизат в дълбочината на всички аспекти. Според нас само чрез комплексен анализ на всеки отделен знак и на всички знаци като общ механизъм може да доведе до напредък в усилията на лингвистиката. Преди всичко трябва да се спрем на темата за вътрешната мотивация на Св. Кирил Философ като автор на първата славянобългарска азбука и включването в нейната конструкция на по-широк кръг от религиозно-философски идеи. Знаем, че той е забележителен енциклопедист, но се изявява и като велик мислител, надскочил своето време. Един такъв творец несъмнено залага определена идейна система в реда на буквите, която надхвърля фонетичните, числовите и граматичните постановки. Това се подразбира от наименованията на буквите, които ни насочват към търсене на връзка не само

с господстващата християнска доктрина във Византия, но и в посока на разпространените по съседните държави религиозни и философски учения. Многоплановият подход има предимството, че може да изведе допълнителни аргументи за историята на азбуката, и по-точно в подкрепа на хипотезата за подготовката на ранна балканска мисия сред славяните. Трябва да подчертаем, че първата оформена от просветителите писменост има силна идеограмна основа. Само така можем да изясним кръга от идеи, заложен от Константин Кирил, да си обясним странната форма и разположение в пространството на повечето от буквите при нея. Трудно е да се съгласим, че няма място за приемственост между т.нар. руни и новото азбучно устройство. Целите на гениалния мислител са ясни – широко разпространение на християнската религия и духовно единение на славянските народи, сред които особено място има българският. В този смисъл си обясняваме сведенията от Краткото житие за ранна мисия по течението на р. Брегалница.² Тази мисия считаме за възможна, въпреки противоположното мнение на някои учени. Глаголицата е замислена като сложна идеограмна система, съдържаща неизбежно конфигурация от стари знания, наследени от античността, в съчетание с традициите на придошлите от Изток етноси, формиращи облика на българската държава. Тези знания и морални норми се преплитат умело с догмите на християнската религия, която е основното идеологическо оръжие в арсенала на Византийската империя, по пътя към осъществяването на жизненоважни външнополитически планове с дълготраен характер. Просветителите Кирил и Методий си давали ясна сметка за трудностите, с които ще се сблъскат при разпространението на новата писменост и религия. Глаголическата азбука се явява един своеобразен паметник на културните достижения към IX в., тя има качествата на енциклопедичен сборник, който в пределно съкратена форма отразява разволя на науката и религиозните представи на балканските народи в тясна връзка с достиженията на културите от Близкия изток. Смятаме, че от всички стари писмени системи глаголица стои най-близо до стила на египетските писмени системи и еврейската азбука, тя е сложно съчетание от идеограми, фонем и различни граматични форми. За да изясним въпроса с взаимодействието между тези понятия, трябва да извършим анализ на всеки буквен знак в глаголическата система. Редно е да се запитаме защо тя е съставена от 38 букви, а знаците за тяхното представяне са над 40. Дали това е продиктувано само от фонетичните и граматичните изисквания, или се влага допълнителна мотивация. Ние разглеждаме глаголицата като структура, съставена от 40 знакови реда. Всеки от тези редове става носител на няколко вида информации, оформени в пластове. За пример вземаме книгата на Христо Танев³, в нея относно глаголицата има твърдение, че всички букви от А до Й се образуват, като се използва разположението на планетите от Слънчевата система, тяхното философско тълкувание, орбити и характеристики. Много преди Галилей и Коперник, създателите на тази азбука са знаели за кълбовидността на Земята, нейното движение и местоположение в състава на планетния ред. Това

твърдение, макар и лишено от някаква аргументация, заслужава определено внимание. Не можем обаче да се съгласим, че Константин Кирил е включил в буквените редове дори митологичната Десета планета, спомената от древните шумери. Според нас в глаголицата присъстват инициалите на 7-те известни планети, към които е прибавена като осми член и Земята. В това именно се състои научната заслуга на Кирил Философ, който дръзва да ревизира господстващата теория за геоцентризма, утвърдена в християнския и мюсюлманския свят. Във философските среди на империята господства схващането за "безплодният" характер на цифрата 7, защото на този ден Бог се спрял за пречивка след извършеното Сътворение на света. Кирил умело използва тази постановка и добавя Земята към планетното семейство. Въпреки че идеите на хелиоцентризма не могат да намерят официален прием във Византия, те имат своята естествена среда за разпространение в съседна България, където по линията на езичеството откриваме податки за култа към 8-те планети още от IV хилядолетие пр. н. е.⁴ Същата традиция съществува в кръга на религиозно-философските идеи сред прабългарския етнос. Достатъчно е да споменем известната бронзова розета от Плиска, носеща символите на посочените планети и заслужаваща специално изследване. Нещо повече, ние твърдим, че т.нар. прабългарски руни са били добре познати на книжовника Кирил, той ги е използвал умело в конструктивен и идеологически план за оформянето на глаголицата. Тази концепция за мотивацията на първоучителите е в противоречие с това течение в науката, което приема създаването на глаголическата система само като поръчкова задача, поставена във връзка с предстоящата мисия в Моравия през 863 г. Знаем, че създаването на азбучната система е продължителен творчески процес и единствено така можем да си обясним бързата реакция на Кирил, който според житието създал буквите "тутакси", щом получил мисията от император Михаил III.⁵ Колкото и странно да звучи, ние намираме връзка между заложения космологичен модел в глаголическата система и резултатите от Сарацинската мисия на Философа, осъществена в 855-856 г.⁶ Избран за член на делегацията, той посещава земите на Абасидите и според житието дори участва в религиозно-философски спорове със светилата от арабската наука. Тогава Кирил се запознава с достиженията на Изтока и красотите в бляскавата столица Самара. Вероятно е останал поразен от величието на новата джамия Ал-Малвия, архитектурно чудо в арабския свят. Особено на този храм комплекс е високото 50-метрово масивно минаре, имащо спираловидна форма. Това съоръжение може да се разглежда като специфичен космически модел или апотеоз на геоцентризма. Основата се състои от правоъгълен етаж, носещ символите на венерианския месец. Над него започва спираловидната конструкция, представяща идеята за орбитите на планетите. Най-отгоре има изграден цилиндричен обем, който символизира седалището на Бога на 7-те небеса. Идеята не е нова, тук имаме продължение на древните схващания относно храма като зикурат, характерен за Вавилонското царство.

Воден от убежденията си, Кирил съвсем съзнателно преработва идеята за небесата и я превръща във философска основа на новата азбука. За да се убедим в това, трябва да анализираме отделните буквени редове, които за удобство ще

1	Ⲁ	азъ	300	ⲪⲚ	твърдо
2	Ⲃ	боукы	400	Ⲅ	оукъ
3	Ⲅ	вѣдѣ	500	ⲆⲎⲐ	фрътъ
4	Ⲇ	глаголи	600	Ⲉ	херъ
5	Ⲉ	добро	700	Ⲋ	отъ
6	Ⲋ	кстъ	800	Ⲍ	ца
7	Ⲍ	живѣте	900	Ⲏ	ци
8	Ⲏ	сѣло	1 000	Ⲑ	уръвъ
9	Ⲑ	земля	2 000	Ⲓ	ша
10	ⲒⲔ	и	3 000	Ⲗ	кръ
20	Ⲙ		4 000	Ⲙ	кръ
30	Ⲛ	гъ	5 000	Ⲑ	ѣтъ
40	Ⲕ	како		ⲒⲔⲖⲘ	кръ
50	Ⲗ	людь		Ⲙ	юсъ
60	Ⲙ	мъслитѣ		Ⲏ	ен
70	Ⲑ	нашь		Ⲋ	он
80	Ⲓ	онъ		Ⲇ	йен
90	Ⲕ	покон		Ⲉ	йон
100	Ⲗ	ръци		Ⲋ	ѣнта
200	Ⲙ	слово		Ⲏ	ужица

Вид на глаголицата с числените стойности.

номериране. На ред №1 стои буквата „Аз“, разглеждана с повишено внимание в книгата на Танев. В графично отношение тя напомня стилизиран християнски кръст, но на практика ние виждаме издигащ се орел. Това сравнение не е случайно, един от известните символи на прабългарската религия бил свещеният орел. При християнството орелът се свързва с евангелист Йоан и

неговата книга. На практика тази хералдическа птица изобразява изгряващото слънце, тя е обожествената светлина. В езическите религии орелът често играе ролята на медиатор.

Знаем, че най-близката до Слънцето планета е Меркурий. Един от известните атрибути на бог Хермес/или Меркурий/били крилатите сандали, с които бързо се носел над Земята. Смятаме, че идеограмата тук се състои от две части – горна, изобразяваща крило, и долна, която схематично повтаря формата на човешки крак. Във философски план идеята подсказва, че буквите са дадени и долетели по волята на Всевишния. Откриваме съответен текст от Евангелието: “То /словото/ беше в началото у Бога”/Йоан, 1:2/. Подобен вид носи и следният цитат: “ето, Аз изпращам пред лицето Ти моя Ангел, който ще приготви Твоя път пред Тебе”/Марко, 1:2/.

На ред №3 е поставен знакът на буквата “Веди”, имащ напълно заоблени елементи в графиката си. Това е символът на планетата Венера, третата по орбитално разположение. Тя носи като най-разпространена емблема овалното огледало, тук то е лаконично загатнато. Ако свържем изображението по смислов път със значенето на старинната дума “веди” – знай, разбирай, различаваме в графичната форма едно човешко лице с подчертани чрез петлиците сетивни органи като очи и уши. С това съчетание се внушава мисълта, че човек овладява лесно християнското познание с помощта на буквите и проповедта. Откриваме лесно успореден текст: “Гласът на викащия в пустинята говори: пригответе пътя на Господа, прави правете пътеките Му”/Марко, 1:3/.

Ред №4 дава вида на буквения знак “Глаголи”. В астрономичен аспект идеограмата показва характерните особености на Луната, изгревите и залезите на нейния диск, фазовите промени. Ъгловидният сектор между двата кръга напомня за прословутите “лунни палци”, характеризиращи сърповидните фази на смърт и възраждане. Идеологическият замисъл на автора разглеждаме отново в специфичната форма, тя всъщност представя говорещи човешки устни в профил: “И светлината в мрака свети, и мракът я не обзе”/Йоан, 1:5/.

На ред №5 имаме буквеният знак “Добро”, външно той носи същите очертания като знака от №3, но е обърнат огледално по вертикалната ос. Отново се рисува човешка глава, страничните петлици дават описание на женска прическа или дълги коси. Точно в този ред виждаме изображението на планетата Земя, известната от древността Богиня Майка. Прави впечатление, че изброените знаци от позиции 3, 4, 5 имат сходство в основните графични елементи, различно е само разположението им в пространството и формата на свързващия елемент при “Глаголи”. Няма съмнение, че елементите са средство за изразяване на родство – трите планети обикновено носят женски имена и се схващат от древните народи като богини. Знакът за изобразяване на Земята има близки паралели в китайската и прабългарската идеограмна писменост. Редът се свързва като графика с евангелския текст: “Имаше един човек, пратен от Бога, името му Йоан”/Йоан, 1:6/.

Идеограмата от 6-ти ред с наименование “Ест” не е трудна за разгадаване,

ако тръгнем от характеристиките на бог Арес /Марс/, тук намираме дълбок митологичен пласт. Основни негови атрибути са копие и шлемът, но в нашия случай виждаме схематично изображение на ръка, държаща лък със стрела. Нестандартното въоръжение можем да свържем косвено с традициите на прабългарската конница, в която лъкът и стрелите са задължителна част от въоръжението. В някои произведения на византийски автори се говори откровено за силата на българските стрели. От гледище на християнската идея графичното изображение чрез лъка се тълкува като фигурата на Йоан Предтеча, виждаме неговото обезглавено тяло. Дъгите на лъка са всъщност белег за крилете му, защото тук е вложена иконографията на Йоан като Ангел на пустинята.

Разположеният на №7 знак “Живете” представлява глаголна форма в повелително наклонение и има доста сложен вид. За да си го обясним, трябва отново за се върнем към астрологията. Знакът е емблема на планетата Юпитер, чиято същност виждаме още в астрологическите глинени плочки от Ниневия. Там богът се вози в колесница и носи жезъл. В Гърция и Рим негов атрибут е орелът и тук действително имаме крила на птица или подчертани очни дъги. В един надпис от Кръглата църква в Преслав забелязваме опростен вариант на тази буква, при която липсват дъговидните елементи – показани са само очите. В християнския аспект откриваме схематично представена глава на Предтеча в анфас. Това се допълва от следната връзка: “Той дойде да свидетелства за светлината”/Йоан, 1:7/. Отрязаната глава е постоянен иконографски елемент към образа на Ангел от пустинята.

Идеограмата към №8 за знака “Дзело” също има сложен характер. Думата означава в новобългарски език “горещо” или “светло”. Виждаме условно изображение на разпнатия Христос, показан чрез пресичането на два графични елементи – подобие на арабска цифра 9 и обърнат триъгълник. Тази обърната фигура напомня за помръкналата божествена светлина при гибелта на Сина заради спасението на грешното човечество. В астрономичен план знакът се свързва с планетата Сатурн, а в религиозен - с Бога на 7-те небеса. Тези разсъждения се покриват напълно с текста: “Той не беше светлина, а бе пратен да свидетелства за светлината”/Йоан, 1:8/.

Редно е да се запитаме каква същност представят идеограмните знаци върху следващите 8 реда. Отговорът не е труден, защото предположението за повторение на планетната система се потвърждава от графичната структура на буквените знаци. Променените очертания носят информация за други познати атрибути и свойства на планетите.

Така на ред №9 тълкуваме значението на буквата “Земля”. Ако мислено завъртим цялата графика с 90° наляво, изображението става разбираемо. Виждаме подобие на гномон, слънчев часовник. При своя ежедневен ход слънчевата сянка описва кръг върху земната повърхност посредством изправен прът. Гномонът е бил използван като един от условните знаци за обозначаване на храм при прабългарите. Това е обяснението за формата на “руните” с номера

4, 5, 7, 8, поставени в таблица XXX в книгата на Людмила Дончева⁷. Същото важи за знаци 18 и 19 от таблица XXXII там. В дадения случай обаче на слънчевия кръг се придава допълнително значение. Светлината маркира мястото в р. Йордан, където Йоан кръщава повярвалите. Имаме обяснителен текст: “И в ония дни дойде Исус от Назарет Галилейски и се кръсти от Йоана в Йордан /Марко,1:9/. Намираме и друг цитат: “Съществуваше истинската светлина, която просветява всеки човек, идващ на света”/Йоан,1:9/.

Ред №10 съдържа два сходни буквени знака, изразяващи звука И. Всеки от тях съдържа съответната стилизирана гръцка буква за началото на имената при Бог Син. Първата означава Христос, а втората Исус. Той стои на своя небесен престол, графиката включва умело и тази идеограмна същност. Текстът към нея гласи:” В света беше и светът чрез него стана, но светът го не позна” /Йоан,1:10/.

На №11 се представя графичният образ на Словото във вид на спускащ се светлинен лъч от небесата. Зад тази стилизация прозира и другото лице на Св. Дух – слизащият гълъб. Среща се често в иконографията при илюстриране на Новия завет.

Ред №12 обозначава буквата със странното наименование “герв”, рядко срещана в текстовете. В астрономичен план това е знакът на Луната, виждаме графичната картина на изгряващ над планините лунен диск. С подобен зигзаговиден мотив са представяли понятието “планина” и прабългарите, достатъчно е да погледнем един от знаците под №12а в XXV таблица. Откриваме успоредния текст при Марко, 1:12. В християнската иконография пустинята често се представя чрез голи планински върхове.

При ред № 13 за буквата “Како” съществува връзка пак с планетата Земя. Този път обаче откриваме наличието на два съседни графични знака. Същите се срещат като самостоятелни символи или комплекс при прабългарските идеограми. Относно глаголицата те трябва да се тълкуват в космологичен и философски план. Свастиковидният мотив отговора на небето с неговите светила, а чертичката загатва за земния хоризонт, отделящ Земята от небесата. Тук е приложим текст от Йоан, 1:13. Стигаме до християнската същност на знаковата комбинация – Господ Бог /свастиката/ сътвори човека от земна пръст, а жена му от реброто.

Ред №14 носи наименованието “Люди”, неговият знак има отношение към планетата Марс, един от неговите символи е бойният шлем. Във философски аспект шапката символизира човечеството.

Идеограмата от №15 е доста сложен графичен комплекс. Известно е, че още древните вавилонци са знаели за наличието на четири големи спътници около Юпитер. Кирил Философ трансформира тази астрономическа реалност в християнски знаков символ. Виждаме стилизирано изображение на Христос върху кръста, заобиколен от евангелистите. Те изразяват Божиите мисли чрез свидетелствата си.

Знаков ред №16 има редица варианти в прабългарското писмо, добре познати

на Кирил. В астрономичен аспект представя планетата Сатурн. Според древните тя е седалище на Всевишния, бога на 7-те небеса. Идеограмата носи дословен смисъл: "Божествената светлина, която стои високо над нас."

Буквено означение №17 свързваме с графичния профил на отворен свитък. Същият напомня за Свещеното писание, според което Той е нашият истински Бог.

На ред №18 стои сложна картина, напомняща за приведено човешко тяло в съчетание с кръст тип "Тау". Във връзка с думата "Покой" можем да говорим за успокоението на християнската душа чрез Словото Божие. Силата на това Слово премахва страстите телесни и успокоява душата на вярващия християнин.

Ред №19 ние свързваме непосредствено със смисъла на предходната идеограма. Тук се представя графичен профил на говорещ език, имаме картинно представяне на божествената реч. Бог нарежда думите на Словото, което има за условен знак буквата от следващия ред.

На № 20 изображението е идентично с това от ред №11, но е сменена посоката на светлината. Словото изразява божествената воля, то става възможно само по волята на Отца и Сина. Затова знакът №21 представя лицата на двете същности, които са съединени схематично. Те проповядват от небесата, но думите им са насочени към хората.

Връзката с ред №22 е непосредствена – виждаме два елемента, обединени от сричката "Ук". Това е съкратен вариант на думата "поука". Показва се свитък със Светото писание и горната част на патриаршески жезъл. Следователно Словото е поучавало първите патриарси и пророци на богоизбрания народ като Мойсей и Исаия. За какво конкретно поучение става въпрос, си изясняваме чрез следващите два знакови реда, те са възлови в азбучното повествование.

При №23, придружена от странната дума "Фрът", забелязваме два варианта на изписване. Графиките представят цъфнала клонка или разклонен прът, в това се убеждаваме при сравнение с текст от Лука, 1:23-27. Те касаят темата за зачеването на Елисавета и Мария. Клонката е символ на кръстното дърво, нейната предистория започва с Неопалимата къпина на Мойсей /Изход, IV:22-23/.

Знаков ред №24 с думата "Херъ" има формата на човешка глава с ореол в профил. Чрез него Кирил показва слезният при Дева Мария Ангел, който носи Благовестието. Тази дума трябва да се тълкува като абривиатура на името "Херувимъ".

Следващата идеограма №25 дава информация за вида на Бог Отец, от когото се дава благоволенieto. Имаме диск, символизиращ божествената природа, загатнат е спускащият се светлинен лъч от небето, илюстриращ божествената енергия на Саваот.

Знакът на ред №26 е съчетание от вече използвани графични елементи. Единият изобразява криле, а другият глава. В единство с евангелските текстове се разкрива същността на Св. Дух, който слиза като гълъб над Мария. Сричката "Ща" е съкращение от "благовеща".

Няма съмнение, че ред №27 носи елементите на самото Боговъплащение. Виждаме коленичалата фигура на Богородица, изричаща думите: "Ето рабинята Господня, нека ми бъде по думата ти"/Лука, 1:38/. В астрoномическия контекст знакът характеризира планетата Венера, почитана от древните като богиня на любовта.

Знаков ред №28 има сложен идеограмен смисъл. Същият в графика представя благословената утроба на Мария, раждаща Бог Син, наречен Иисус. Съществителното "Чрев" превеждаме точно като "утроба". След рождението си Той проповядва и умира на кръста. Мария не само ражда Сина, но и присъства скърбяща на погребението Му след Разпятието. В идеограмата се включва схематично изображение на мъртвия Христос, главата Му е обърната надолу.

Знакът от ред №29 е добре познат, защото сочи понятието "криле" при №2 и №26. След Възнесението неговата душа отива към Рая, при Отца Си. В Китай съществува подобен йероглиф, означаващ "планина".

При №30 виждаме как душата застава пред райските порти, където е Царството Божие. Буквеното наименование допълва това твърдение, то произхожда от "двери". Христос е посрещнат като Цар, Той отваря небесната врата и затова знакът от ред №31 има формата на ключ. След влизането в Небесното царство Иисус застава според ред №32 на трон, отдясно на Отца Си. Идеограмата се изобразява чрез триъгълник, в който е вписан кръст "Тау". Това са символите на Бог Отец и Сина. Планетата Сатурн е седалище на Всевишния, владетелят на 7-те небеса.

Следващият буквен знак предлага два разпространени варианта. Ред №33 е илюстрация на Новозаветната Троица. Във втория графичен вариант по-ясно се очертава мястото на Св. Дух.

Буквата "Юсь" от ред №34 приемаме за съкращение от думата "поклонюсь". Не случайно представената човешка фигура стои почти хоризонтално. Възможният израз е: "Аз се покланям пред Св. Троица."

На ред №35 стои неясна на пръв поглед идеограма и на помощ ни идват знанията за планетата Венера. Това е вавилонската богиня Ишар, представяна често с рога, или лунните божества от Египет като Амон и Изидя. Древните шамани от Евразия също носят шапки с еленови рога. Според християнската догматика тук можем да виждаме изображение на увенчания с корона Славен Цар, Иисус Христос. Буквената графика изобразява Бог във вид като Цар на Славата.

Той се явява и Велик законодател, защото на ред №36 го виждаме да държи книгата със Светото писание. Същевременно като създател и господар на небесата, Бог изпълнява ролята на Ангел от Великия съвет, точно това е идеограмното значение на знака от ред №37.

Още по-интересна информация дава ред №38, където буквеният знак се състои от няколко графични елементи. До увенчания Бог стои триъгълник, в който е вписано обърнато разпятие. Знакът се тълкува като символичен образ

на стоящия над Ерусалим небесен Цар. В Давидов псалом №2, стих 6-ти е казано: “Аз помазах Моя Цар над Сион, моята свята планина”. Също откриваме връзка с евангелието: “Аз ще изпратя обещанието на Отца ми върху вас, а вие стойте в Ерусалим, докле се облечете със сила отгоре”/Лука, 24:49/.

Идеограмата от ред №39 показва сходни елементи с вече представената под № 6 буква “Земя”, но съдържа по-разширено послание, отново имаме светлинен кръг върху земната повърхност, но от двете му страни са поставени условно Отец и Сина. Буквеното наименование “Тита” е съкратена форма от думата “творенията”. Следователно във философски аспект има прокарана идея за величавото дело на Бога Саваот, създателя на тварите и хората. Графичният знак носи възхвала към животворящата Св. Троица .

Върху ред №40 стои буквеното означение “Ужица”, което е равнозначно на гръцката буква “омега”, последната в азбучния списък. Кирил Философ съзнателно акцентира върху нея, като усложнява графичната форма и я натоварва с допълнителен смисъл. Идеограмата представя добре познатата от редове 11-ти и 20-ти емблема на Словото. Според Йоан “в началото беше Словото”, но същото ще бъде и до края на времената. В “Откровението на Йоан Богослов” намираме още по-характерния текст: “Аз съм Алфа и Омега, началото и края, Първият и Последният”/22:13/. С този знаков ред славянските първоучители вече поставят точка на азбучното си творение и могат да започнат преводите на богословската книжнина.

Така оформената система на глаголицата поставя редица въпроси. Например защо буквените редове са точно 40 на брой. Според нас създателите са имали поне две важни съображения. Първото се корени в приетата циклична повтораемост при изобразяване на планетите. Точно пет пъти се изреждат познатите планети от Слънчевата система заедно със Земята. Това не е случайно, буквите са послание към 4-те посоки на света. Те ще търсят пътя към славянските народи, но славяни обитават в компактни маси и по територията на самата Византия. Двамата братя са родени в Солун, около който също живее многочислено славянско население, и то от български произход. Идеята за “петата” посока не е нова, тя принадлежи на пръбългарския етнос. Тази посока бележи центъра на света, или собствената обитаема сфера. Следователно Кирил и Методий са съзнавали ясно значението на Балканите, като естествена люлка и среда за славянското просвещение. Подготвяната първа мисия в Македония има обосновка, при нея братята проверяват на дело качествата на азбучната система.

Второто съображение приема чисто религиозно-философска мотивация. Още в дълбока древност числото 40 се смята за свещено. То има връзка с някои календари, по-късно придобива философски смисъл. Според евангелистите Христос броди 40 дни в пустинята, където е икушаван от Сатаната. След Възкресението душата на Сина отново скита 40 дни, преди да се възнесе на небето. Между другото, Псалом №40 завършва с думите: “Благословен Господ, Бог Израилев, от века и до века! Амин, амин!” Казано е само веднъж от цар Давид.

Един от нерешените въпроси при глаголицата си остава уточняването на азбучния молитвен текст, който прозира в четенето на знаците. Става дума за забравения през вековете акростих, вдъхновил редица последователи на Кирил за написването на поетични творби. Изложените до тук разсъждения могат да послужат като основа за приблизителна възстановка на оригиналния текст, но тя излиза извън обхвата на настоящата работа. Трябва обаче да подчертаем, че тази реконструкция е в пряка връзка с текстовете на Евангелието и Псалтира. Опитите за изясняване на молитвения текст датират от периода на Възраждането чрез творчеството на Георги Раковски в Одеса, 1860 г.

Друг въпрос без окончателен отговор е този за крайната година, в която става завършването на азбуката. В научната литература се срещат различни мнения, липсата на изворови сведения с подробен характер затруднява изследователите. Макар и хипотетично, предполагаме наличието на закодирана година в азбуката. Ако използваме числените стойности на определени букви, стигаме до оформянето на съответен смислен текст. Например годината 862-ра гласи: "Бог Благовеща чрез евангелските мисли букви." Оформянето на славянските писмена започва далеч преди тази дата, но към началото на посочената година братята завършват азбучното си творение. Преди мисията си в Моравия и панонските земи те са успели да преведат на славянски поне изборното Евангелие и Апостола, защото без тях мисионерството им щеше да бъде невъзможно. Кирил превежда книгите на старобългарски език и си служи преди всичко с наречието на солунските славяни, сред които е отраснал. Употребата на това наречие става косвено доказателство за първоначалните намерения на братята да водят мисионерска и книжовна дейност на Балканите.

БЕЛЕЖКИ

¹ История на българската литература, т. I, С., 1962, 147-152; Куев, К. Черноризец Храбър, С., 1967, 151-163, 188-191; Николова, Св. Съвременен състояние на кирило-методиевските проучвания в чужбина- Сп. на БАН, 1973, кн. 2, 21-40, кн. 3, 20-43; Илчев, П. Аспекти в изучаването на глаголицата. Слав. изследвания, кн. 3, 1975, 52-63; Георгиев, Е. Нашето Аз, Буки, Веди, С., 1981, 115-139; Александров, Ив. Българското писмо и средновековният Изток, С., 1986, 171-195.

² Петканова, Д. Константин Кирил – денница на славянския род, С., 1994, с. 68.

³ Танев, Хр. Азът на българите и националните символи, Ямбол, 1997, с. 27, 28, 30, 31, 33.

⁴ Цонев, В. Някои аспекти на култа към астралните божества в праисторическите култури от Североизточна България, Юб. сборник в чест на проф. Й. Йорданов, 2003, с. 235.

⁵ Куев, К., Д. Петканова. Христоматия по старобългарски език, С., 1978, с. 114.

⁶ Иванов, И. Сарацинска арабска мисия на Кирил Философ – Известия на института за литература, т. 16, 1965, 9-104.

⁷ Дончева-Петкова, Л. Знаци върху археологически паметници от средновековна България, VII-X в., С., 1980, табл. XXX, XXXII.

THE GLAGOLITIC ALPHABET AND ITS MYSTERY

Ventsislav Tsonev

Summary

This article goes into the question about the origin of the first Bulgarian alphabet by a complex analysis of the graphic forms and letter symbols. Here are presented some parallel Bible's texts, which illustrate the way process of the original creative. It is made a hypothesis about the year of the creating, making this Cyril Philosopher's alphabet model.